

CZU 614(478-2)

EVOLUȚIA ASISTENȚEI MEDICALE A POPULAȚIEI BĂLȚENE

THE EVOLUTION OF HEALTH CARE OF BĂLȚI POPULATION

GHEORGHE BACIU

Abstract: *In Bessarabia were established zemstvo medical hospitals in the second half of the 18th century. But the population health care remained on account of private physicians who come from other countries. In 1870, on the outskirts of Balti, began construction of a new hospital with two levels which was partially completed with the financial support by private individuals. In 1884, Calistrat Hâncu (Hânculov) the chief doctor built a zemstvo hospital building (premises of the former section of infectious diseases). All expenses for the building have been supported exclusively by) landowner Nicolae Casso (Casu), the great patriot of the country, marshal of the nobility of Balti County. The author presents an important page in the history of the Balt city, the evolution of health care based on authentic documents from archives and libraries.*

Key words: *zemstvo medical hospitals, the 18th century, support by private individuals, landowner, nobility, evolution of health care in Bessarabia.*

Pe parcursul istoriei populația localității Bălți a avut nespus de suferit, atât datorită multiplelor epidemii a bolilor contagioase, cât și prin acțiunile dăunătoare și violente, comise de către diferiți cotropitori ai plaiului. La finele secolului XV, urba a fost complet arsă de hoardele tătare. În anul 1711 localitatea din nou a fost distrusă în timpul retragerii prin regiune a armatei rusești a lui Petru I. După raptul din 1812, situația populației din partea stîngă a Prutului era astfel caracterizată de către Leon Aristid Casso (basarabean de origine, profesor universitar, fost ministru în guvernul țarist): „Basarabia fusese transformată de armatele ruse în stepă goală... Localnicii erau supuși de regim numai la lucru fizic și se comportau cu ei mai rău decît cu animalele... Grozăvia terorii, munca silnică, sărăcia și bolile îi făceau nevoiți să lase casele și gospodăriile, emigrînd în masă peste Prut, fugind de „eliberatorii ortodocși”, preferînd suveranitatea turcească” (Л. А. Кассо. Россия на Дунае и образование Бессарабской области. Санкт-Петербург, 1913, стр. 211).

Eugen Țircoveanu și colaboratorii descriu: „Valurile de ciumă abătute asupra Moldovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea, au imprimat nu numai groaza față de un astfel de flagel, ci și dimensiuni din ce în ce mai consecvent și mai temeinic conturate pentru măsurile de ocrotire și de apărare... Locul pentru cimitirul celor morți de ciumă devine, după flagelul de la 1734, și locul primei organizări sanitare, mai mult de izolare preventivă și carantină... Epitropia Sf. Spiridon lași își trage rădăcinile din cerințele fundamentale de ocrotire cît mai

organizată și eficientă a populației împotriva epidemiilor, în deosebi a ciumei, cât și din înțelegerea tot mai profundă a rolului pe care o asemenea instituție îl prezintă pentru interesul general...” (E. Tîrcoveanu, I. Chiriac, M. Lițu, O. Iepure. *Epitropia „Sfântul Spiridon” Iași*, Ed. Dansater, 2000, p. 17.) În anii 1777-1778, mai mult de jumătate din locuitorii Bălțului, au decedat de pe urma groaznicii epidemii de pestă (ciumă), care a bîntuit în teritoriu (Primul Ghid al municipiului și județului Bălți, sub redacția lui I. Broitman, 1937-1938, p. 65).

În Basarabia primei jumătăți a sec. XIX-lea exista doar un singur spital, cel orășenesc – din Chișinău, destinat întregii regiuni, precum și cîteva centre sanitare în județele Hotin, Bender și Akkerman. Fiecărui centru, în medie, îi revenea cîte un singur medic, o moașă și 4-5 felceri. În condițiile localității Bălți, oamenii continuau să se adreseze după ajutor medical diferitor persoane care foloseau metode de tratament neverificate din punct de vedere medical (Материалы для истории Земской медицины Бессарабской Губернии, Кишинев, 1893, с. 6).

După fondarea în Basarabia a spitalelor de zemstvă (1870), asistența medicală rămînea pe seama medicilor particulari, sosiți din alte țări, iar tratamentul se efectua la domiciliu și nu satisfăcea nici pe departe necesitățile unui tratament adecvat bolii. În 1870, la marginea orașului Bălți, a început construcția unui spital nou cu două niveluri (viitor nr. 1), care parțial s-a finisat către începutul anului 1872, cu ajutorul financiar al persoanelor particulare. În anul 1884, sub conducerea medicului-șef, Calistrat Hîncu (Hînculov) se mai construiește o clădire a Spitalului de zemstvă (sediul fostei secții de boli infecțioase). Toate cheltuielile pentru clădirea secției respective au fost suportate în exclusivitate de marele patriot al plaiului, moșierul Nicolae Casso (Cașu), multiplu mareșal al nobilimii din județul Bălți.

Unicul spital particular din orașul Bălți – Spitalul Israelit, a fost înființat la finele secolului al XIX ca instituție de binefacere. Denumirea lui se datora faptului că era fondat și susținut de evrei, însă, practic, el funcționa ca spital comunal. Inițial spitalul se afla într-o mică clădire de pe strada Nicolaevscaia, avîndu-l ca medic-șef pe doctorul Chenicșat. În 1904, spitalul a fost mutat într-o clădire nouă, medic-șef devenind Pinchinzon, urmat de A. Polski. În spital funcționau următoarele secții: Maternitatea (dr. Sclear și Pinchenzon); Chirurgie (dr. Rîbakov și Gurfel); Boli interne (dr. Grobman și Daț); Boli de copii (dr. Cruti); Ginecologie (dr. Gurfel, Sclear); Boli molipsitoare (dr. Polski, Fainblat, Fleișman). Medicii erau ajutați de moașe și un corp selectat de surori de caritate. Spitalul era administrat de o Epitropie, compusă din 16 epitropi și medic șef, avînd un statut modern. Funcția de președinte a epitropiei în anii 1937-1938 a fost deținută de Iosif Volman. Statutul prevedea că componența epitropiei să fie realasă odată la 4 ani (I. Broitman. *Spitalul Israelit*. În: *Primul Ghid al Municipiului și județului Bălți, 1937-1938*. Tip. „SEGAL”, Bălți, p. 91-93). După ocuparea orașului Bălți de sovietici, această instituție a fost rebotezată în Spitalul orășenesc nr. 2.

Îndată după Marea Unire din 1918, în or. Bălți, capitala județului, și-au reînceput activitatea spitalul orășenesc și cel evreiesc, iar populației bălțene îi acordau ajutor medicii: Benderschi, Bogovschi, Buzenschi, Crasuic, Frenchel, Grauberg,

Soibelman, Hîncu, Raiculescu, Vesterman ș. a. În 1923–24, în județul Bălți activau deja 19 medici. Ceva mai târziu (1925–1926), populația județului și orașului Bălți era deservită de 34 medici, în frunte cu Emil Buzenschi, medic-șef al județului, și Victor Liubenzki, medic-șef al orașului. Primarul orașului Bălți, Traian Bonciu, acorda o atenție deosebită dezvoltării sistemului de sănătate (Anuarul României, 1925-1926, București, p. 186).

În anul 1929, în orașul Bălți continuau să funcționeze spitalul județean, condus de Emelian Buzenschi, spitalul orășenesc (israelit), condus de M. Neculescu. Se înregistrau 14 farmacii particulare, care aparțineau în exclusivitate evreilor. În acel an, în Slobozia-Bălți s-a deschis primul Dispensar al căilor ferate, menit să acorde asistență medicală lucrătorilor căii ferate de la gara de nord și localităților din preajma Bălțiului. Șef al acestui dispensar devine Carol Buzenschi. Populației din județ îi presta servicii medicii sosiți din partea dreaptă a Prutului: Nicolae Angelescu, Samuil Benderschi, Constantin Bujovschi, Dumitru Ciocanu, Fișel Crașiuc, Carol Frenkel, Isai Frenkel, Caetan Golubaș, Nicolae Hacichianț, Imas Ludovic, Nicolae Mușatescu, Constantin Vasiliu, Ilie Visterniceanu; stomatologii: Iosif Broitman, Leonid Lenkovski. În scurt timp și-au început activitatea alți medici: Liuba Rațimor, Nicolae Trufinescu, Iia Paverman, Matus Cotlear ș. a.

De menționat că în anul 1936 la Bălți s-au înregistrat aproximativ 600 cazuri de febră tifoidă și peste 1000 cazuri de trahom. Acest număr impunător de oameni bolnavi era deservit de 15 medici, 11 felceri, 9 stomatologi și 8 agenți sanitari ai spitalelor nr. 1 (50 paturi) și nr. 2 (30 paturi). În perioada anilor 1940–1941, blocurile spitalicești esențial s-au reconstruit; s-a instalat aparataj radiologic și fizioterapeutic; numărul de paturi a crescut pînă la 180. În premieră au fost prevăzute 20 paturi cu profil pediatric.

Pentru prima dată în anii 1936–1940, în orașul Bălți servicii speciale a prezentat un medic legist titular – Dumitru Mihăescu. După 1944, în Bălți, au activat succesiv medicii legiști: Fridrih Sigal, Miron Adjiderski, Zoia Epilrand - Vasileva, Evelina Ștuli și Nistor Scutaru. Actualmente, aceste funcții de mare valoare sînt deținute de medicii legiști Sergiu Macrițchi și Laurențiu Grecu.

Sistemul de sănătate publică după cel de-al doilea război mondial, a fost dirijat de secția respectivă de pe lîngă Comitetul executiv, iar în ultimele decenii – de pe lîngă Primăria orașului Bălți. Pe parcursul a peste 70 de ani, secția nominalizată a fost condusă de medicii: S. M. Lerner, V. T. Spițîn, V. N. Udalova, I. G. Grama, I. G. Goreacii, G. I. Drăgan, G. I. Chetrari, V. Batîr, iar din 2013, în fruntea acestui departament se află doamna Feodora Rodiucova.

În anul 1944, în cele 2 spitale (nr. 1 și nr. 2) din Bălți și-au început activitatea doar 2 medici și 6 asistente medicale. În perioada inițială spitalele au fost conduse de medicii I. Iagodin, A. Matieț, S. Veis și K. Sauret, apoi, spitalul nr. 1 a fost condus de A. Șevțov și L. Marmor, iar în fruntea spitalului nr. 2 mulți ani la rînd s-a aflat Irina Suruhanova. Spitalul feroviar a fost condus de cunoscutul chirurg Iacob Kotigher.

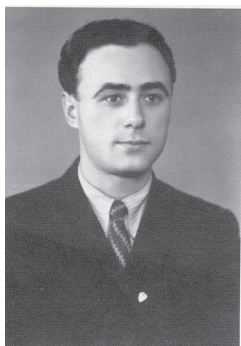
Spre finele anului 1946, spitalele orășenești dispuneau de 300 de paturi. Aici activau 20 de medici și 70 de asistente medicale. În 1948, policlinicile au

Un grup de medici-veterani ai orașului Bălți (1972): E. Iusim, R. Rabinovskaia, S. Chișelev, L. Tomașevici, I. Faverman, L. Goldenberg, V. Splavnic, Z. Mihelman, I. Chilari, I. Dascăl ș.a.

fost subordonate spitalelor respective. În această perioadă în spitalele din Bălți treptat își încep activitatea chirurgii Ipatie Sorocean, Iurie Astrojnicov, interniștii Samuil Chișelev, Marc Reznic, urologul Efim Iusim, oftalmologul Tudor Gițu ș.a. În perioada următoare se deschid mai multe secții specializate (otorinolaringologie, oftalmologie, traumatologie etc.).

În conformitate cu Hotărârea Consiliului de Miniștri al RSSM (din 19.02.1964) și ordinul ministrului Ocrotirii Sănătății, Nicolae Testemițanu (din 18.03.1964), spitalele nr. 1 și nr. 2 au fost comasate, fondind Spitalul Republican din Bălți, iar în funcția de medic-șef este numit Ion Cozub. În scurt timp, spitalul devine un centru medical pentru deservirea populației din nordul republicii. În anii 1967–1969 (medic-șef Eugen Paladi), spitalul este orientat spre asistența medicală specializată. Sub conducerea medicilor-șef Vladimir Popa, Climentie Codreanu și Petru Chimerciuc, numărul serviciilor medicale prestate populației, cât și imaginea spitalului se află în ascensiune, iar complexitatea și calitatea asistenței medicale au crescut esențial.

Ion Cozub
(1964–1967)

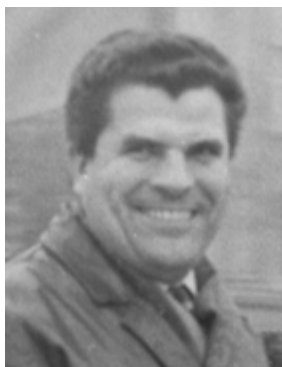
Eugen Paladi
(1967–1970)

Vladimir Popa
(1970–1973)

Clementie Codreanu
(1973–1982)

Petru Chimerciuc
(1982–1994)

Grigore Chetrari
(1994–2013)

Timp de 20 de ani (1994–2013), în fruntea acestei instituții medicale s-a aflat Grigore Chetrari, căruia i-a revenit un imens lucru organizatoric, condiționat de mai multe procese de reformare. La 16 februarie 1995 spitalului orășenesc i se acordă statutul de spital municipal, iar la 31 decembrie 1997, se reorganizează în Spitalul Clinic Republican Bălți pentru acordarea asistenței medicale spitalicești, de ambulatoriu și de urgență, inclusiv pe linia serviciilor AVIASAN, populației din toate raioanele de nord ale R. Moldova. În octombrie 1999, în scopul realizării prevederilor Legii privind reorganizarea teritorial-administrativă și Legii privind administrarea publică, a fost organizat Spitalul Județean Bălți (director general – Gr. Chetrari). În componența lui au intrat: Spitalul Clinic Republican Bălți; Spitalul de copii; Maternitatea municipală; dispensarele: Psihoneurologic, Pneumoftiziologic, Narcologic și Policlinica consultativă. Spitalul Județean Bălți deservea obligatoriu și locuitorii din patru sectoare județene: Rîșcani, Sîngerei, Fălești și Glodeni. În urma reformei teritorial-administrative din 2003, Spitalul Județean Bălți devine Spital Clinic Municipal, iar din 1 ianuarie 2004 activează după principiul de autofinanțare (Gr. Chetrari, M. Pădure, S. Rusu-Gorea. *Spitalul Clinic Municipal Bălți*. Chișinău, 2007).

În anul 2013 conducerea Spitalului Clinic Municipal din Bălți este preluată de către medicul de categorie superioară, Valeriu Postolachi, care și-a propus drept scop adaptarea activității serviciului bălțean de sănătate publică sarcinilor contemporane.

Asistența medicală mamei și copilului în orașul Bălți are un istoric comun cu cea din alte regiuni ale Basarabiei. Pe timpuri, majoritatea nașterilor aveau loc la domiciliu, asistate de către moașe, preponderent fără studii medicale, dar multe din ele dispuneau de suficiente cunoștințe în acest domeniu. La sfârșitul sec. XIX, medicii particulari acordau ajutor calificat unui număr mare de parturiente, iar în 1904, s-au lărgit posibilitățile de prestare a serviciilor femeilor gravide într-o secție specializată din Spitalul israelit.

După al doilea război mondial, maternitatea bălțeană a fost amplasată într-o clădire veche, cu un singur nivel, de pe strada Hotin. Funcția de medic-șef

o deținea Teodor Sirchis, alături de care activau medicii Tina Simionovna Sochircă, Irina Zinovievna Rodomîselskaia și Tatiana Gavrilovna Kovalskaia.

În 1961, pentru maternitatea bălțeană s-a dat în exploatare o nouă clădire cu trei niveluri unde funcționau 130 paturi. La început în maternitatea existau următoarele secții: fiziologie (șef – dr. T. Kovalskaia), patologie (șef – dr. E. Erlih), ginecologie (șef – dr. A. Damașcan), o consultație de femei (șef – dr. G. Șibaeva) și secția de laborator (șef – dr. S. Goldman). În 1981 s-a mai construit un bloc al maternității, în care funcționau deja 305 paturi.

Grație reorganizării sistemului de sănătate din anul 1999, maternitatea bălțeană, sub denumirea de Centru Perinatologic, intră în componența Spitalului județean (unificat), apoi a Spitalului municipal Bălți. Pe parcursul anilor acest serviciu a fost condus de următorii medici-șefi: Teodor Sirchis (1961–1965); Simion Guranda (1965–1985); Filaret Gudumac (1985–1987); Valentin Țîrșu (1987–2003), iar în 2003 director al Centrului Perinatologic devine Petru Nedelciuc. În funcția de medic-șef adjunct, în acești ani, au fost Taisia Jestcova, Tatiana Kovalskaia, Valentin Țîrșu, Silvia Chetrari ș.a.

Colectivul maternității din Bălți în frunte cu medicul-șef Simion Guranda (în centru), 1986.

Spitalul de copii și-a început activitatea în primii ani de după al doilea război mondial. Pe atunci, nivelul medicinei pediatrice era foarte scăzut, nu existau spitale specializate, iar copiii bolnavi erau repartizați în secțiile respective ale spitalelor orășenești împreună cu persoanele adulte. Totodată, existau policlinici

specializate pentru mame și copii, în care erau examinați și tratați de medici cu o pregătire specială.

La începutul anilor 50 ai sec. XX, funcționa un mic spital pentru copii, situat într-o clădire veche cu un nivel, lângă biserica „Sf. Nicolae”, în care erau tratați numai bolnavii cu boli somatice. Copiii cu maladii specifice (tuberculoză, boli infecțioase) și cei care necesitau intervenții chirurgicale continuau să fie consultați și tratați în secțiile comune pentru persoanele adulte și copii. L. Ghereke a deținut postul de medic-șef al Spitalului de copii din 1953 până în 1960, iar în perioada anilor 1960–1964, această funcție a fost exercitată de Ecaterina Curiga.

Circa jumătate de secol (1964–2009), Spitalul de copii din Bălți a fost condus de medicul pediatru, Mihai Durnea, absolvent al Institutului de Medicină din Chișinău (1962). Chiar de la bun început, tânărul medic-șef a întreprins măsuri energice pentru a rezolva două probleme importante, dezvoltarea bazei tehnico-materiale a spitalului și implementarea asistenței pediatrice specializate (chirurgicale, neurologice, pulmonologice, gastrointestinale etc.). Deja în anul 1976 s-a finisat construcția noului spital multifuncțional pentru copii.

S-a depus un efort considerabil pentru dotarea acestui edificiu măreț cu utilajul și aparatajul medical, s-au fondat secții pediatrice specializate: chirurgie și traumatologie pediatrică (Anatol Țurcanu), otorinolaringologie (Remus Tunițki), serviciul de urgență, anesteziologie și reanimare pediatrică (Valeriu Neamțu, Oleg Bozdei ș.a.). Fondarea unui complex specializat de asistență medicală pediatrică în mun. Bălți a pus baza ridicării calității serviciilor medicale prestate copiilor, fapt confirmat și de indicii morbidității și mortalității infantile.

Acest lucru se datorează, în mare măsură, competenței manageriale și profesionale a pediatrului Mihai Durnea, care s-a aflat la cîrma acestei instituții medicale în cele mai complicate etape de funcționare. Nu în zadar, activitatea rodnică, îndeplinită cu mare dăruire, a medicului emerit din RM, a ilustrului organizator al serviciului pediatric din or. Bălți – Mihai Durnea, a fost apreciată și de populație, și de stat: Eminent al Ocrotirii Sănătății (1970), ordinele „Drapelul Roșu de Muncă” (1981) și „Meritul Civic” (1999), titlul Om Emerit (2004). În anul 2009 conducerea Departamentului Pediatrie al Spitalului Municipal Bălți a fost preluată de către pediatrul-cardiolog, Maria Neamțu, fostă profesoară la Colegiul de Medicină din Bălți, specialist cu o pregătire teoretică și practică bună. Alături de doamna director Neamțu, continuă să muncească mulți veterani ai serviciului pediatric bălțean și alți profesioniști mai tineri (Gh. Baciuc. Orașul Bălți și oamenii lui. Chișinău, 2010, 496 p.).

La momentul actual se poate vorbi, cu siguranță, despre o ascensiune în dinamica asistenței medicale acordate populației din capitala de nord a Republicii Moldova. Aceasta se referă atât la numărul specialiștilor de înaltă calificare, cât și prin dotarea instituțiilor medicale specializate cu aparataj de diagnostic contemporan

și implimentarea metodelor avantajoase de tratament al bolnavilor. Este plăcut să auzi de la locuitorii municipiului Bălți cuvinte frumoase adresate lucrătorilor medicali, care au demonstrat, pe parcursul anilor trecuți, capacități profesionale excepționale și calități pur omenești. Dintre cei care nu și-au știrbit autoritatea de lucrător medical vom evidenția veteranii: Ion Borș, Elena Goreacii, Ion Balica, Cristofor Panea, Elena Durnea, Valentina Cracan, Ada Cozub ș.a.

Aceștia, cu mare dăruire, au transmis ștafeta profesională reprezentanților generațiilor mai tinere: soților Ion și Maria Căpățînă, Svetlana Enache, Silvia Chetrari, Vitalie Pădure, Victor Golobciuc, Vladimir Pascaru, Alexandru Brînză, Anatol Moscalu, Veronica Dorogoi, Petru Nedelciuc, Stela Russu-Gorea, Vladislav Galbur, Valentin Sofronie, Viorel Guranda și multor altora. Ultimii, la rîndul său, continue să tuteleze proaspeții absolvenți ai USMF „Nicolae Testemițanu”, care s-au încadrat la serviciu în sistemul de sănătate publică din municipiul Bălți.

Un grup de medici ai Spitalului Municipal din Bălți